

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 2077. **Mederedacteuren:** Jos. Cremers, Looiersgracht 5, Maastricht, Tel. 208. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. **R. Geurts, Echt.** **Penningmeester:** ir. P. Marres, Villa „Rozenhof“, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. **Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Tel. 45.**

Versijnt **Vrijdags** voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 3 April e.k. — Ruilverkeer. — A. M. Scholte S. J. De Nederlandsche Tingitiden in woord en beeld. (Vervolg). — J. E. van Veen. Die Cytheridae der Maastrichter Tuffkreide und des Kunrader Korallenkalkes von Süd-Limburg. 1. Die Gattung Brachycythere. (Fortsetzung). — A. De Wever. Bunium Bulbocastanum L. — Dr. O. Duda. Beitrag zur Kenntnis der Paläarktischen Madizinae (Dipt.). (Schluss). — Boekbespreking. — Aankondiging zevende leiderskamp voor Natuurstudie te Havelte.

Maandelijksche Vergadering op WOENSDAG 3 APRIL 1935

in het Natuurhistorisch Museum, precies 6 uur.

RUILVERKEER.

Kungl. Universitetets Bibliothek Uppsala.

DE NEDERLANDSCHE TINGITIDEN IN WOORD EN BEELD.

door A. M. Scholte S.J.

(Vervolg).

II. Het geslacht *Campylostira* (Fieb.).

Volgens onze tegenwoordige kennis, komt van dit geslacht bij ons slechts één soort voor, met name *Campylostira verna* (Fall.), een der kleinste Tingitiden, die slechts $1\frac{1}{2}$ —2 mm groot is.

Dit sierlijk gevormde, nietige diertje wordt door vele kenmerken terstond van alle andere netwantsen onderscheiden.

De bruinroode, aan den top zwarte sprieten, zijn nog van het gewone type, en het voorhoofd draagt twee stompe, dicht bijeenstaande hoorntjes. Het halsschild mist den helm; de kraag is betrekkelijk smal, heeft vooraan twee rijen mazen en verderop slechts één enkele, terwijl het achterwaartsche verlengstuk van den prothorax klein is en bijzonder stomphoekig. Tusschen de drie lage ribben, waarvan de beide buitenste naar voren iets uiteenloopen,

pen, bevinden zich groffe stippels, die ook voor zeer fijne mazen kunnen doorgaan.

Vervolgens hebben ook de dekvleugels een zeer karakteristieke vorm; ze sluiten niet aan elkaar, zoodat in 't midden een groote ruimte overblijft, waar de segmenten van het achterlijf zichtbaar worden. (Fig. 4).

Fig. 4.

Campylostira verna ♀
Vergr. 28 ×

Bij de brachyptere, d.w.z. kortvleugelige exemplaren, is het randveld alleen aan den schouder ontwikkeld en vormt hier een viertal kleine mazen. Bij de langvleugelige (macroptere) individuen daarentegen, bestaat het uit een volledig ontwikkelde rij van cellen. Het zijveld heeft twee rijen mazen, terwijl het middenveld voor en achter

Derephysia foliacea ♂
Vergr. 20 ×

Derephysia foliacea ♀
Vergr. 18 ×

Fig. 5.

één enkele, daartusschen twee en hier en daar zelfs drie cellen breed is.

In Nederland zijn tot nog toe uitsluitend brachyptere exemplaren gevonden. Het is daarom van belang de diertjes overal op te sporen en alle mee te nemen.

Ik zelf vond deze soort alleen bij Schin op Geul en wel op drie ver uiteengelegen plaatsen, doch telkens tusschen fijne mergelstukken onder lage planten. Ook kruipen de diertjes graag onder kleine steenen, zoodat men ze 't gemakkelijkste vindt door deze op te tillen en goed toe te kijken, want de kleur is vaak licht geelbruin en valt tusschen de mergel in 't geheel niet op.

Omdat *Campylostira verna* nog van Utrecht, Zeeburg, Wamel en Herwen bekend is, blijkt ze niet gebonden te zijn aan mergelgrond.

De beste tijd om ze te vinden lijkt mij September, daar ik ze toen versch en in groote hoeveelheid aantrof. Toch kan men ze waarschijnlijk het heele jaar door vinden en zelfs midden in den winter in aanspoelsel.

In het Rheinland komt een tweede soort voor, n.l. *Campylostira sinuata* (Fieb.) en het is geenszins uitgesloten, dat, bij grootere belangstelling voor de Tingitiden ook deze in Zuid-Limburg zal gevonden worden, temeer omdat ze volgens Hübner bij Aken gevangen werd.

Het onderscheid met *verna* bestaat hoofdzakelijk hierin, dat de voorste cellen van het zijveld groot en onregelmatig zijn, terwijl ook bij brachyptere-exemplaren het randveld volledig is ontwikkeld.

Moge het weldra een fortuinlijken zoeker naar de Nederlandsche soort overkomen, dat hij niet *verna* maar *sinuata* vindt!

III. Het geslacht *Derephysia* (Spin.).

Ook hiervan komt bij ons slechts één soort voor en wel *Derephysia foliacea* (Fall.). Dit ruim 3 mm groot diertje is van zoo opvallende structuur, dat, wie het eenmaal zag, 't niet meer kan vergeten en terstond in de vrije natuur zal terugkennen.

De sprieten, die bij de ♀♀ duidelijk korter zijn, dragen lange, fijne haren. De kop wordt bijna geheel overdekt door den helm, die hier bijzonder fraai gevormd is. Ook de kraag is buitengewoon sierlijk en evenals de dekvleugels geheel doorzichtig. (Fig. 5).

Tusschen de drie smalle, behaarde ribben heeft het zwarte halsschild groffe stippels, die naar het glazige eindstuk geleidelijk in groote mazen overgaan.

Op de dekvleugels, die zoo glashelder zijn, dat de vliezige ondervleugels er door heen schijnen, is de verdeling der verschillende velden niet zoo heel duidelijk.

Het randveld is goed ontwikkeld en bestaat uit twee rijen groote cellen. Het zijveld, dat bijzonder steil staat, wordt gevormd door één rij zeer groote cellen, terwijl het schuinstaande middenveld voor en achter één en in 't midden twee of zelfs drie celrijen telt.

Zooals ik hier heb aangegeven komt de verdeling het meeste voor. Doch het kan ook zijn, dat b.v. enkele der groote cellen van het zijveld weer een grenslijn vertoonen, of dat het randveld in 't midden slechts uit één enkele celrij bestaat.

Dit laatste heeft men onderscheiden als forma *biroi* (Horv.). Hoe onbeduidend deze afwijking is, blijkt wel hieruit, dat ik een exemplaar bezit, wiens randveld links één enkele en rechts twee

cellen heeft, terwijl andere randvelden afwisselend één groote of twee kleine cellen breed zijn.

Derephysia foliacea is zeker een der fraaiste Tingitiden, alleen reeds wat den vorm betreft. Doch onder den microscoop ontstaat bovendien een prachtig kleurenspeel, in de cellen tusschen de mazen; ze geven het licht terug in teere parelmoerkleuren van zoo groote verscheidenheid, alsof ze de vele facetten van een kostbaren edelsteen waren.

Doch men moet het gezien hebben, om het naar waarde te schatten.

Ik vond deze soort uitsluitend op den grond en wel 26—7—'30 bij Maastricht op den Louwberg, drie exemplaren telkens onder de bladrozetten van *Plantago media*. Verleden jaar, eveneens in Juli, vond ik er tien te Spaubeek aan de kruipende wortelstokken van een gras, dat ik niet nader determineerde. Het was op een open plek aan den rand van een dennenbosch. De strook van het wilde, verwaarloosde gras was nauwelijks een paar meter breed en verderop stond een woud van hooge adelaarsvarens, aansluitend bij een bosch van Canada-populieren. 't Was dus een zeer beschutte plek en onder het gras steeds vochtig, zoodat ook daar verschillende mossoorten groeiden. Dit scheen de ware verblijfplaats te zijn van deze teere wezentjes. Zeker, ze zullen ook wel eens tegen een struik opkruipen, of vliegen naar een boom, zoodat men ze zelfs een enkelen keer met paraplu of sleepnet vangt. Maar de plaats, waar ze thuis hooren en zich ontwikkelen, is onder gras en lage planten.

Omdat de exemplaren zeer versch waren en blijkbaar eerst onlangs voor de laatste maal verveld, hield ik ze eenigen tijd in leven en bemerkte, dat vooral de ♀ een bijzondere voorkeur hadden voor de frissche grasrhizomen en bijna uitsluitend daarop bleven zitten. De ♂♂ liepen veel meer rond. 't Is waarschijnlijk, dat de ♀♀, die meer voedsel behoeven, de wortelstokken aanzuigen en zich aan de sappen te goed doen. Op de stengels en bladeren kwamen ze nauwelijks en ook voor de begeleiderende mossen bleken ze onverschillig.

Ook buiten Zuid Limburg is het diertje op vrij veel plaatsen gevonden, zoodat het eigenlijk geen groote zeldzaamheid mag heeten.

De beste vangtijd lijkt mij Juli en Augustus.

Van dit geslacht wordt o.a. bij Frankfort een tweede soort gevonden, genaamd *Derephysia cristata* (Panz.). Het diertje is gemakkelijk te onderscheiden door het ontbreken der beide zijribben van het halsschild. Volgens de waarnemingen van Guld e leeft het onder *Artemisia campestris* op zandduinen. Het is niet onmogelijk, dat ook deze soort vroeg of laat bij ons gevonden wordt en daarom raad ik een ieder, wiens belangstelling voor deze prachtige diertjes is opgewekt, vooral op dorren zandgrond, waar de Veldalsem of Wilde averuit (*Artemisia campestris*) voorkomt, te zoeken naar deze tweede soort.

IV. Het geslacht *Galeatus* (Curt.).

Waren bij *Derephysia* de mazen van het netwerk reeds van opvallende afmeting, hier zijn ze

nog veel grooter. Dit is het, wat terstond het heele geslacht kenmerkt.

Helaas is van dit genus slechts een enkel Nederlandsch exemplaar bekend en wel behoorend tot de soort *Galeatus maculatus* (H. S.). (Fig. 6).

Fig. 6.

Galeatus maculatus ♀

Vergr. 20 ×

F o k k e r schrijft in het „Entomologisch Tijdschrift” van 1884, dat hij het van Dr. Ritzema Bos gekregen heeft, en dat het te Wageningen was gevangen.

We moeten ons dus tevreden stellen met een buitenlandsch exemplaar, dat Dr. Reclaire mij indertijd welwillend afstond, en waarvan ik de bijgaande foto gemaakt heb. Het is een bijzonder klein individu en meet slechts iets meer dan $2\frac{1}{2}$ mm, terwijl *Stichel* als kleinste maat $3\frac{1}{4}$ mm aangeeft. De lang behaarde sprietten zijn weer van het gewone Tingitiden-type. De kop draagt vier zeer lange, spitse hoorntjes, die bij het afgebeelde diertje links gaaf en goed ontwikkeld zijn, doch rechts gebroken of omgebogen. De helm is zeer smal, bestrijkt den geheelen kop en gaat achterwaarts over in de hooge middenrib, die uit vier groote cellen bestaat en waarvan het einde zwart is. De zijribben zijn naar voren schelpvormig omgebogen en alleen aan 't achterstuk als ribben te herkennen, terwijl de kraag door één kleine en vier zeer groote cellen gevormd wordt.

De dekvleugels zijn in 't midden hoog-blaasvormig gezwollen; het randveld heeft zes groote cellen en achter eenige kleine, terwijl zij- en middenveld samen de hooge opzwellingsvormen, die uit zeer weinig, maar enorm groote cellen bestaat.

Volgens G u l d e komt het diertje voor op droge weiden onder *Hieracium pilosella*, het z.g. Muizen-oortje, en ik hoop zelf het nog eens in ons vaderland te vinden, of te vernemen, dat een nieuwe Tingitiden-vriend het ergens gevonden heeft.

Een andere soort, die in het Rheinland voorkomt en misschien ook bij ons kan huizen, is *Galeatus spinifrons* (Fall.). De helm is hier aanmerkelijk korter en op den kraag en het randveld zijn geen donkere vlekken aanwezig. Het diertje

is iets kleiner en wordt aangetroffen onder *Artemisia campestris*, een reden te meer om deze plant bijzonder op te sporen, en al wat zich er onder bevindt aan dorre bladeren, mos of onkruid te verzamelen en te zeven, of desnoods mee naar huis te nemen en daar „priesenweise“ te doorzoeken. Men kan er twee voor Nederland nieuwe Tingitiden vinden: *Derephysia cristata* en *Galeatus spinifrons*!

(Wordt vervolgd).

DIE CYTHERIDAE DER MAASTRICHTER TUFFKREIDE UND DES KUNRADER KORALLENKALKES VON SÜD-LIMBURG.

1. DIE GATTUNG BRACHYCYTHERE.

von J. E. VAN VEEN.

(Fortsetzung).

Tafel I.

Brachycythere favrodiana Bosquet.
(Vergrößerung 30 ×).

- Fig. 1—5. Ganze Schale eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von rechts, links, oben, unten und vorne.
Fig. 6—7. Rechte Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 8—9. Linke Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 10—14. Ganze Schale eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von rechts, links, oben, unten und vorne.
Fig. 15—16. Rechte Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 17—18. Linke Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.

Brachycythere pseudofavrodiana nov. spec.
(Vergrößerung 30 ×).

- Fig. 19—23. Ganze Schale eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** aus dem Jekertal von rechts, links, oben, unten und vorne.
Fig. 24—25. Rechte Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 26—27. Linke Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.

Tafel II.

Brachycythere pseudofavrodiana nov. spec.
(Vergrößerung 30 ×).

- Fig. 1—5. Ganze Schale eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von rechts, links, oben, unten und vorne.
Fig. 6—7. Rechte Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 8—9. Linke Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.

Brachycythere infundibuliformis nov. spec.
(Vergrößerung 30 ×).

- Fig. 10—14. Ganze Schale eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von rechts, links, oben, unten und vorne.
Fig. 15—16. Rechte Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 17—18. Linke Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 19—23. Ganze Schale eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von rechts, links, oben, unten und vorne.
Fig. 24—25. Rechte Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen und von innen.
Fig. 26. Linke Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von **Staring** im Jekertal von aussen.

Brachycythere alata Bosquet.
Tafel III, Fig. 8—12.

Cypridina alata Bosquet 1847, S. 19, T. IV, F. 1a—d.

Cythereis alata Jones 1849, p. 36.

Cythere alata Bosquet 1854, S. 117 [107], T. IX, F. 10a—d.

Cythereis alata Bosquet in **Staring** 1860, S. 362.

Cythereis alata Bosquet in **Ubaghs** 1879, S. 199.

Cytheropteron alatum Jones & Hinde 1889, S. 34.

Von dieser Ostracode liegt ziemlich viel Material vor; sowohl ganze Schalen als einzelne Klappen sind gefunden worden. Der Geschlechtsdimorphismus war leicht wahrzunehmen; die Schalen der Männchen sind nämlich länger und schlanker als diejenigen der Weibchen. Auch kommen sie in geringerer Anzahl vor. Die Abbildungen, die **Bosquet** gibt, stammen von Männchen her.

Die Schale ist von der Seite gesehen ungefähr lang-rechteckig; die grösste Höhe liegt weit nach vorne, wo sie stark abgeplattet ist. Hinten endet